

Tyska historiker protesterar mot utgivning av Trotskij-biografi

Följande intervju med den tyske historikern Hermann Weber, samt det efterföljande protestbrev som ett antal historiker skickade till bokförlaget Suhrkamp (som planerat ge ut Trotskij-biografen) är båda översatta från *World Socialist Web Site*. Notapparaten är reviderad.

Hermann Weber: ”Robert Service bok om Trotskij är bara ett hästkt utfall, ingen vetenskaplig polemik!”

Ett samtal med professor Hermann Weber

Professor Hermann Weber, 83, anses vara åldermannen vad gäller forskning om den kommunistiska rörelsen och stalinismen. Mellan 1975 och 1993 var han professor i statskunskap och nutida historia vid universitetet i Mannheim. Han är författare till en rad framstående arbeten om det tyska kommunistpartiets historia, det styrande SED i Östtyskland, Kommunistiska internationalen och stalinismens terrorvälde. Hans bok *Die DDR 1945-1990* är fortfarande en storsäljare.¹ En reviderad femte upplaga har just utkommit. I egenskap av chef för ett forskningsprojekt om Komintern, som bedrivs av den Tysk-sovjetiska historiska kommissionen vid Mannheims centrum för europeisk samhällsforskning och grundare av

¹ Hermann Weber, *Die DDR 1945-1990*, München, 2011, femte upplagan.

Yearbook for Historical Studies on Communism är han fortfarande aktiv i debatten om historiska spörsmål och forskning även om det gått 18 år sedan pensioneringen. Tillsammans med Helmut Dahmer och ytterligare tolv framstående historiker har han riktat ett brev till förläggaren Ulla Unseld-Berkéwicz med en kraftig protest mot beslutet från bokförlaget Suhrkamp Verlag att publicera en tysk översättning av Robert Service bok om Trotskij. [Brevet följer efter intervjun – Red]

På uppdrag av *World Socialist Web Site* (WSWS) har **Wolfgang Weber** (WW) gjort följande intervju med honom.

WW: Som historiker har du ägnat dig åt ingående studier av Leo Trotskij och trotskismen, men du är själv ingen anhängare till Trotskijs idéer?

Hermann Weber: Ja, det är riktigt. I ungdomen arbetade jag för kommunistpartiets ungdomsorganisation i Västtyskland och blev dömd till sex månaders fängelse. Redan innan jag hamnade i fängelse hade jag råkat i konflikt med partiledningen på grund av min kritik av stalinismen. 1954 blev jag och min hustru Gerda uteslutna. Under den tiden ansträngde jag mig för att hitta politiska organisationer som var för socialism och bekämpade stalinismen. I början av 1950-talet hade jag långa samtal med dåtidens ledande västtyska trotskister som Georg Jungclas², men utan att jag blev övertygad. Under den tid de var aktiva inom UAP³ 1951 hade de målat upp en alldeles för rosenskimrande bild av titoismen, som jag bara betraktade som en variant av stalinismen.

Sedan Chrusjtjov avslöjat Stalins brott (1956) kom ett slags renässans för Trotskij på 1960-talet i samband med den ekonomiska och politiska krisen och ungdomsrevolten. Detta skulle dock tappa fart 10-15 år senare. Nu har jag sedan flera år konstaterat förnyat intresse för Trotskijs person och idéer men även för anarkismen och representanter för den som Max Stirner. På sätt och vis var både Trotskij och Stirner ”kättare” i förhållande till dominerande politiska uppfattningar. Både kritiserade kapitalismen om än med olika teorier om samhället och skilda politiska perspektiv. Genom den globala krisen för kapitalismen är bägge nu på väg att åter väcka intellektuellt och politiskt intresse. Jag har behandlat denna företeelse i en artikel i nästa utgåva av *Yearbook of Historical Studies on Communism*. När jag höll på med den artikeln ägnade jag mig en hel del åt Robert Service biografi om Trotskij och David Norths bok *In Defense of Leon Trotsky*.⁴

WW: Vilket var ditt första intryck av Robert Service bok?

Hermann Weber: När jag först hörde talas om den kritik David North gjort av Robert Service och Suhrkampförlagets planer tänkte jag; låt Service skriva om Trotskij och låt Suhrkamp ge ut vad de önskar. Men ju mer jag läste och studerade desto mer förfärad blev jag över denna bok, inte på grund av att den argumenterar mot Trotskijs politiska agerande och ståndpunkter – det har var och en verkligen rätt att göra. Men Service ägnar sig åt lögn, historieförfalskning, tvivelaktiga hänvisningar och rent av antisemitiska fördomar. Den sortens pamfletter borde inte ha någon plats hos ett akademiskt förlag med liberal tradition och den historia Suhrkamp står för.

² Georg Jungclas (1902-1975), ledare för Fjärde Internationals sektion i Tyskland till slutet av 1960-talet. Det handlade om den tendens som stod under ledning av bl a Michel Pablo och Ernest Mandel och som därför ibland kallas ”pablistisk” av andra trotskistiska riktningar (som den som WSWS tillhör).

³ UAP, oberoende arbetarpartiet. Detta parti, som ”pablisterna” bidrog till att bilda, stödde Tito i Jugoslavien, som kritiserade Moskvabyråkratin under Stalin utifrån en nationalistisk och inte någon internationalistisk utgångspunkt.

⁴ David North, *In Defense of Leon Trotsky*, Detroit, 2009, Mehring Books.. Utdrag ur boken finns i svensk översättning: [Om Robert Services Trotskij-biografi](#)

Från strikt vetenskaplig utgångspunkt slås man till att börja med av det osannolika antalet grava misstag, förbiseenden och felaktiga framställningar. Att Service inte får någon ordning på fakta, att han inte rätt kan återge namnet på ärkehertig Franz Ferdinand av Österrike, där mordet på honom utlöste första världskriget, att han blandar samman den franske poeten André Breton med den mexikanske konstnären Diego Rivera, att han vänder upp och ner på Trotskijns syn på ”Proletkult”, en riktning inom konsten som han [Trotskij] skarpt kritiserade – allt detta visar på ett pinsamt sätt den förfärande låga bildningsnivån hos författaren och en uppseendeväckande brist på noggrannhet hos hans förläggare.

Service behandlar mycket som han vet lite eller ingenting om. Han framställer Trotskij som en självupptagen, obetydlig författare som bara åstadkom ”ytliga skrivelser”. Det är rent nonsens. Där försöker Service spela på läsarens okunnighet. Som jag skrev 1983 i mitt efterord till Trotskijns *Dagbok från exilen*: Trotskij tillhör sin tids största politiska författare och även hans bittraste politiska fiender har medgett i varje fall det. Det var ingen tillfällighet att han kallades ”Pennan”!

WW: Du har skrivit ett upprop till Suhrkamp, undertecknat av andra historiker och statsvetare, där ni kraftfullt protesterar mot utgivningen av denna bok. Vad är orsaken till detta?

Hermann Weber: Det finns två avgörande skäl. För det första är boken ett hästskt utfall och inte en vetenskaplig, kritisk polemik.

Kanske skulle man för den tyska utgåvan med en hel del ansträngningar kunna redigera bort alla faktafel och missar. Men som helhet är boken skriven på ett helt igenom tendentiöst sätt och är full av avsiktliga missuppfattningar och förvrängningar med ett enda syfte: att smutskastat Trotskij som person för att förmedla intrycket att även hans politiska agerande och idéer saknar trovärdighet. Detta går inte att korrigera utan att skriva en bok av helt annan karaktär och med ett helt annat innehåll.

Som historiker kan och bör man emellanåt ägna sig åt polemik, men det är raka motsatsen till hästska utfall.

WW: Du har själv skrivit polemiskt som din bok från 1964 ”Ulbricht fälscht Geschichte” [Ulbricht som historieförfalskare],⁵ som vände sig mot ledaren för den stalinistiska byråkratin i Östtyskland, eller ”Weisse Flecken in der Geschichte” (Vita fläckar i historien)⁶, riktad mot SED:s och dess västtyska filials försök att dölja förföljelserna av och morderna på tusentals tyska kommunister av Stalins hemliga polis på 1930-talet.

Hermann Weber: Ja, men det handlade om äkta vetenskaplig polemik. Om polemik ska ha något värde, dvs. om den syftar till att övertyga människor, är det särskilt viktigt att vara noggrann, att exakt bevisa alla påståenden och omsorgsfullt granska alla källor man använt. En sådan polemik kan vara mycket hård, men allt måste vara sant och äkta. I Service bok är det raka motsatsen: Trotskij huggs ned i alla avseenden, andra historiker förhånas – och inget är sant och äkta.

David Norths bok är däremot en lysande polemik – stundtals mycket skarp i tonen men faktamässigt mycket tung och väl utförd. Det värdefulla är att David North, trots sitt engagemang, argumenterar på ett sakligt och objektiva sätt. Jag slogs av den korrekthet och de många detaljerna i Norths genomgång av Service förvrängningar, förtal och falska påståenden samtidigt

⁵ Hermann Weber, *Ulbricht fälscht Geschichte, Kommentar und Dokumente zu dem Buch ”Grundriss der Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung”*, Köln, 1964.

⁶ Hermann Weber, *Weisse Flecken in der Geschichte. Die KPD-Opfer der Stalinistischen Säuberungen und ihre Rehabilitierung*, Frankfurt am Main, 1989.

som han skapar ett porträtt av Leo Trotskijs liv och verk som svarar mer mot den historiska sanningen.

WW: Och det andra skälet ...

Hermann Weber: ... är de många avsnitten där Service spelar på antisemitism. Det är rent skamligt! Och än mer skamligt vore det om Suhrkamp lät sådana fördomar komma till tals för en tysk publik av alla tänkbara. Sannolikt siktar de in sig på vissa kretsar i Ryssland. Även här använder sig Service av förtal och hätskhet. Han skriver exempelvis ”*Ledningen för bolsjevikpartiet ansågs allmänt bestå av ett judiskt gäng*” – vad menar han då med ”allmänt”? Service kan inte ge minsta belägg för sitt påstående. En sådan terminologi var inte alls utbredd vid denna tid, förutom i fascistiska kretsar och bland nazisterna i Tyskland.

Service har uppenbarligen inte besparat sig någon möda för att kunna hitta varje negativt porträtt som spridits om Trotskij under historiens gång, oavsett om det tecknats av Stalin och hans efterföljare eller av nazisterna. Det inkluderar även anti-semitiska vändningar och fördomar. Den antisemitiska karikatyr som Service serverar i sin bok härstammar, utan att källan anges, från en fascistisk smådeskrift från 1921. Kanske är inte Service själv någon anti-semit, men i hans bok finns många stycken som kommer att glädja anti-semitiska läsare. Det visar David North detaljerat.

Den syn Service lägger fram beträffande Trotskij kan sammanfattas på följande vis: stalinisterna brännmärkte Trotskij för att vara brottsling, nazisterna fördömde honom som bolsjevik – Service gör bäggedera.

WW: Vad tror du orsaken är till att ett sådant häst utfall marknadsförs av Harvard University Press? ⁷

Hermann Weber: Jag kan förstås inte uttala mig om Service personliga motiv, det går inte att se in i hans huvud. Jag kan bara utgå från vad han själv sagt om syftet med boken i samband med att boken släpptes i London. Då sade han ungefär följande: ”*Än finns det liv i gubben Trotskij – men om den ishacker Stalins agent använde för 70 år sedan inte riktigt gjorde sitt jobb hoppas jag att denna bok ska göra slut på honom*”.⁸ Ett förfärligt uttalande och bortom mänsklig förmåga att förstå! Det är förfärligt och bortom mänsklig förmåga att förstå att en författare kan säga något dylikt och fortfarande få stöd av ett förlag med vetenskaplig utgivning.

Ramón Mercader var agent och en kugge i en dödsmaskin, helt integrerad i den stalinistiska apparat som hade klara intressen och politiska mål. Trotskij och hans idéer utgjorde hela tiden ett hot mot denna apparat. Det är därför fullt möjligt att förklara Ramón Mercaders brott i sitt historiska sammanhang. Men när någon i dag tillkännager, 70 år efter mordet på Trotskij, att han ser det som sin uppgift att genom en bok fullborda vad Mercader inte lyckades med, dvs att förgöra Trotskijs anseende och heder, då är det förfärligt och bortom mänsklig förmåga att förstå.

Men det ger också en förklaring till stilen i boken. Om man har sådana syften behöver man inte gå till källorna och granska särskilt mycket, man behöver inte bry sig om att samvetsgrant kontrollera fakta och belägga påståenden. Allt som behövs är att raskt snickra ihop något. Det är inte bara det att Service inte kan sin historia eller inte grundligt studerat den. För honom är historien helt enkelt betydelselös. Han är bara intresserad av en enda sak: att göra slut på Trotskij!

⁷ Harvard University Press (Cambridge, Mass., USA) och Macmillan (London) har gett ut originalet med titeln *Trotsky – A Biography*.

⁸ Se artikel i *London Evening Standard*, 22 oktober 2009.

I sin iver att lyckas med det ger han sig på att förtala de historiker som i sina studier av Trotskij's liv och verk gjort verkliga vetenskapliga insatser och åstadkommit nydanande arbeten med giltighet än idag. Han kallar den franske historikern Pierre Broués bok⁹ för ”idoldyrkan” och påstår att Isaac Deutscher i sin lysande biografi i tre band¹⁰ var ute efter att skapa en kult kring Trotskij.

Båda dessa författare har – i motsats till Service – dragit fram nya källor i ljuset, nya historiska fakta. Man behöver inte alls vara överens med alla deras värderingar. Jag själv har exempelvis aldrig ansett Isaac Deutschers analys av och inställning till den stalinistiska byråkratin vara tillräckligt klargörande och skarp. Jag har funnit att han i viss mån tonar ned stalinismen, vilket, som du kanske känner till, starkt påverkade många fackligt aktiva i Tyskland. Jag håller heller inte med Broué på alla punkter. Men med hänsyn till det enorma materialet som läggs fram och den storartade framställningen är båda biografier värda allt beröm och var och en som intresserar sig för historia har mycket att lära.

Det otroligt stora antalet referenser som Service räknar upp syftar bara till att fingera ett vetenskapligt förhållningssätt. I motsats till vad olika förlag och han själv hävdar kommer han, så vitt jag kan bedöma, inte med några nya avslöjanden eller lägger fram något nytt material. I stället citerar han icke existerande källor eller sådana som säger något helt annat än vad han själv gör gällande. De många hånfulla och nedsättande omdömena om Trotskij utan några vetenskapliga belägg eller dokument är något som går igen från Stalins propaganda.

I sin bok visar David North helt riktigt att Service därvidlag bara följer i fotspåren på två andra brittiska historiker, Geoffrey Swain och Ian Thatcher. Men man får intrycket att Service kände sig tvungen att ta ett steg till.

WW: Under tiden har Service bok kommit ut både på spanska och franska och Suhrkamp planerar en tysk utgåva. Hur förklarar du, som historiker, att en ganska okänd professor i Oxford ägnar så mycket energi åt att för gott göra slut på en personlighet av världshistorisk betydelse och att han därvid får stöd av stora förläggare, institutioner och medier? Trotskij mördades ju ändå 1940 och har såldes varit död i drygt 70 år!

Hermann Weber: Detta måste med all säkerhet sättas in i ett större sammanhang. Som jag redan påpekat tyder antalet böcker av och om Trotskij på sistone på ökat intresse för honom. Å ena sidan har vi stalinismens sammanbrott för 20 år sedan, å andra den pågående finanskrisen efter kapitalismens påstådda triumf – och då kan jag mycket väl föreställa mig att det finns krafter som är beredda att gå hur långt som helst för ”att göra slut” på Trotskij och hans idéer för att hindra dem från att få större spridning och inflytande.

Kommentar från redaktionen för WSWS:

Detta samtal ägde rum i juli och oktober i år på universitetet i Mannheim. Dessvärre blev professor Weber inlagd på sjukhus strax efteråt. Tack vare hustrun Gerda och sin vetenskaplige assistent Basim Aawais kunde Weber gå igenom och godkänna ovanstående text under sjukhusvistelsen. Redaktionen vill uttrycka sitt tack till båda.

⁹ Pierre Broué, *Trotskij – en biografi*, Carlssons 2011 (*Trotsky*, Paris, 1988).

¹⁰ Isaac Deutscher, [Den väpnade profeten: Trotskij 1879-1921](#), [Den avväpnade profeten: Trotskij 1921-1929](#); [Den förvisade profeten: Trotskij, 1929-1940](#). Originalen utkom 1954, 1959 respektive 1963.

Brev från historiker till det tyska förlaget Suhrkamp angående Robert Service biografi om Trotskij

Berlin, 30 juli 2011,

Bästa fru Unseld-Berkéwicz,

Ert förlag planerar att ge ut Robert Service Trotskijbiografi. Detta har gjort oss historiker förvånade och förbryllade. Trotskijkännaren David North gjorde en noggrann genomgång av boken strax efter att Harvard University Press gett ut den för två år sedan.¹¹ Hans slutsats var att Robert Service brutit med grundläggande krav på historiskt arbete och att förlaget brustit i nödvändigt redaktionellt arbete. Den recension historikern och Trotskijkännaren Bertrand Patenaude nyligen svarade för i *The American Historical Review* bekräftade Norths kritik fullständigt.¹²

North och Patenaude har pekat på en rad faktafel hos Service (bl a felaktigheter om biografiska data och historiska händelser, icke korrekta namn på platser och personer men även direkt felaktiga påståenden – exempelvis rörande Trotskijns syn på oberoende och ”ställningstagande” inom konst och litteratur). De källor Service hänvisar till är inte tillförlitliga. Källor som är mycket svårtillgängliga och knappast möjliga att granska för merparten läsare har ofta inget att göra med de påståenden som görs eller visar i själva verket motsatsen. Service har inte försökt ta sig an Trotskij och Stalin på något ”opartiskt och seriöst” sätt. I stället är syftet med hans arbete att misskreditera Trotskij och olyckligtvis använder han sig då av metoder som förknippas med stalinistisk propaganda.

Service biografi går ut på att förlöjliga sitt objekt. Den 23 oktober 2009 rapporterade *Evening Standard* från presentationen av boken och citerar följande uttalande av Service: ”Än finns det liv i gubben Trotskij. Om inte ishacket kunde göra slut på honom hoppas jag att min bok ska göra det.”

Trotskijns bakgrund i en judisk bondefamilj har alltid intagit en framträdande roll i oräkneliga polemiska attacker på honom. Service behandlar också denna bakgrund – som han hävdar att Trotskij förminskade – och tillmäter den stor betydelse. Bokens avsnitt kring detta tema har motbjudande undertoner. Vi ger här några exempel från det engelska originalet:

”Ryska anti-semiter hade utsett judarna till en ras utan patriotisk känsla för Ryssland. När han blev utrikesminister i en regering mer intresserad av att sprida världsrevolutionen än att försvara landets egna intressen anslöt sig Trotskij till en utbredd stereotyp av ’den judiska frågan’. Sanningen var att han med nödvändighet skulle bli en hatfigur för ultranationalistiska grupperingar i Ryssland och utomlands oavsett vilket framträdande uppdrag han skulle åta sig i den revolutionära administrationen. Som läget var hade han redan blivit den mest berömde juden i världen. Det amerikanska Röda korsets chef i Ryssland, överste Raymond Robins, formulerade detta med karakteristisk bitskhet. I ett samtal med Robert Bruce Lockhart, chef för en diplomatisk delegation i Moskva, betecknade han Trotskij som ’värsta sortens skitstövel men den störste juden sedan Jesus Kristus’.” (Robert Service, *Trotsky*, sid. 192)

”Han var *impulsiv* i sin begåvning och långtgående i sina uppfattningar. Ingen kunde skrämma honom. Trotskij hade dessa drag i högre utsträckning än de flesta andra judar som frigjort sig från sin religiösa grupps traditioner och den tsaristiska ordningens restriktioner ... Men han var långt ifrån den ende jude som tydligt njöt av möjligheterna till att hävda sig själv i offentligheten. Senare skulle de utgöra en modell för judiska ungdomar inom den inter-

¹¹ [Om Robert Services Trotskij-biografi](#) innehåller två texter av North om Services Trotskij-biografi i svensk översättning.

¹² Se Patenaude, [Recension av Robert Services Trotskij-biografi](#) (svensk översättning)

nationella kommunistiska rörelsen, när de, i likhet med kommunister av alla nationaliteter, yttrade sig högt och ljudligt och i skrift formulerade sig skarpt utan någon hänsyn till andra människor.” (sid. 202)

”Partiledningen uppfattades allmänt som ett judiskt koteri ... Det var en utbredd uppfattning att judar dominerade bolsjevikpartiet.” (sid. 205)

Robert Service anser sig också – utan att framlägga några belägg – ha upptäckt att Trotskijs förnamn inte var Lev utan snarare ”Leiba”, något Trotskij förnekade. (Bland illustrationerna i boken har Service tagit med en anti-semitisk karikatyr [n° 11]. I originaltexten heter det: ”Kris- och marinkommissarie Leiba Trotskij-Braunstein ... Rysslands verkliga diktator”. Service egen kommentar lyder: ”I själva verket hade han varken någon lång eller krokig näsa och han lät aldrig getskägget bli stripigt eller håret ovårdat.”

Vår uppfattning är att Service bok inte passar ert högt ansedda förlag och uppmanar er att ompröva ert beslut.

Wien, den 30 juli 2011

Dr Helmut Dahmer, professor i sociologi, tekniska universitetet i Darmstadt

Mannheim, den 30 juli 2011

Dr Hermann Weber, professor i statskunskap och nutidshistoria, universitetet i Mannheim

Övriga undertecknare:

Bernhard Bayerlein, Centret för nutidsforskning, Potsdam

Heiko Haumann, professor för Östeuropahistoria, universitetet i Basel

Wladislaw Hedeler, historiker och författare, Berlin

Andre Hurton, historiker och författare, Wien

Mario Kessler, Professor vid Centret för nutidsforskning, Potsdam

Hartmut Mehringer, Institutet för nutida historia, Berlin

Oskar Negt, professor i sociologi, universitetet i Hannover

Hans Schafranek, historiker och författare, Wien.

Oliver Rathkolb, professor vid institutet för nutidshistoria, Wiens universitet

Peter Steinbach, professor vid universitet i Mannheim, chef för Gedenkstätte Deutscher Widerstand (minnesplatsen för tyskt motstånd)

Reiner Tossdorf, universitetet i Mainz

Rolf Wörsdörfter, tekniska universitetet i Darmstadt

Översättning: Björn-Erik Rosin

Anmärkning

Efter brevet offentliggjordes har Suhrkamp skjutit upp tryckningen av boken. I ett brev till professor Helmut Dahmer har bokförlaget klargjort att man ser allvarligt på kritiken och vill ha fler expertutlåtanden. Man har dock inte beslutat att stoppa utgivningen.

MF 2/12 2011